

DOI: 10.33663/1563-3349-2022-33-290-300

УДК 342:328.16(477)

А. Р. КРУСЯН,

доктор юридичних наук, професор*

ORCID: 0000-0001-6437-2864

ПАРЛАМЕНТ У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

У статті визначена роль парламенту України в системі сучасного українсько-го конституціоналізму через науково-практичний аналіз його функцій. Зокрема, зроблено висновок, що Верховна Рада України в системі конституціоналізму виконує такі функції: формує нормативну основу сучасного конституціоналізму через виконання своїх повноважень – внесення змін до Конституції України та прийняття законів; сприяє встановленню конституційної законності та утвердженню конституційного правопорядку, що є складовими елементами системи конституціоналізму, через здійснення парламентського контролю; здійснює захист прав і свобод людини та громадянина через функціонування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, сприяючи таким чином утвердженню конституційно-правової свободи людини – мети сучасного українського конституціоналізму. Проаналізовані основні проблеми практики реалізації зазначених функцій українського парламенту та запропоновані основні напрями їх вирішення.

Ключові слова: парламент, парламентаризм, сучасний український конституціоналізм, законотворчість, парламентський контроль.

Krusian Anzhelika. The parliament in the system of the modern Ukrainian constitutionalism: issues of theory and practice

In article defines the role of the Ukrainian parliament in the system of modern Ukrainian constitutionalism through the scientific and practical analysis of its functions. In particular, the conclusion is made that the Verkhovna Rada of Ukraine in the system of constitutionalism performs the following functions: forms the regulatory basis of the modern constitutionalism through the execution of its powers, i.e. bringing changes to the Constitution of Ukraine and adopting laws; assists the establishment of the constitutional legality and constitutional legal order, which are the constituent parts of the constitutionalism system, through the parliamentary control; protects human rights and freedoms through the functioning of the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights, thus contributing to the establishment of the constitutional and legal freedom of the individual, i.e. the goal of the modern Ukrainian constitutionalism. The basic problems of the practice of these functions of the Ukrainian parliament implementation have been analyzed, and the basic directions of their solving have been offered.

Key words: parliament, parliamentarism, modern Ukrainian constitutionalism, law-making, parliamentary control.

* **Krusian Anzhelika**, Doctor of Juridical Sciences, Full Professor

Вступ. Проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. стало тією точкою відліку, з якої починається відродження української державності та новітній етап формування системи вітчизняного конституціоналізму.

Становлення системи сучасного українського конституціоналізму є метою конституційно-правових перетворень, що відбуваються в Україні. Адже конституціоналізм – це той політико-правовий феномен, що вбирає в себе майже всі демократичні та загальнолюдські цінності, вироблені людством упродовж свого розвитку як організованого суспільства.

Враховуючи, що парламентаризм є здобутком історичного розвитку демократизму та обов'язковим атрибутом правової, демократичної, соціальної держави, визначення координат впливу (ролі та значення) парламенту як ключової інституції парламентаризму на процеси формування та розвитку системи конституціоналізму має не тільки наукову, а й практичну цінність.

Огляд літератури. Проблематика становлення та розвитку парламентаризму належить до тих тем наукових досліджень, що привертають увагу як учених, так і практиків. Окремі аспекти теорії і практики парламентаризму досліджували такі вітчизняні учені, як: Ю. Г. Барабаш, О. В. Батанов, А. З. Георгіца, Л. Т. Кривенко, О. В. Скрипнюк, І. Є. Словська, В. Ф. Погорілко, М. О. Теплюк, Ю. С. Шемшученко, О. І. Ющик та ін. Доктринальні та праксеологічні питання сучасного конституціоналізму висвітлені у працях таких науковців: О. М. Бориславська, С. П. Головатий, Г. І. Дутка, М. І. Козюбра, В. П. Колісник, О. В. Марцеляк, М. П. Орзіх, В. В. Речицький, М. В. Савчин, П. Б. Стецюк, В. М. Шаповал та ін. Водночас бракує наукових розвідок щодо ролі та значення інституту парламентаризму в системі та функціональному механізмі сучасного українського конституціоналізму.

Постановка проблеми дослідження. Дослідження проблеми функціонування парламенту у системі сучасного конституціоналізму актуалізується тим, що сучасний український парламентаризм потребує свого подальшого розвитку. Так необхідними є продовження парламентської реформи для нарощування інституціональної спроможності вітчизняного парламенту, удосконалення парламентського контролю та законодавчого процесу, що спрямовано на утвердження сучасного українського конституціоналізму. Все це становить проблему, вирішення якої зумовлює необхідність відповідних наукових досліджень та формує мету статті.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є визначення доктринальної концепції ролі (функцій) та значення парламенту в системі конституціоналізму та вирішення актуальних питань конституційно-правової практики функціонування вітчизняного парламенту у контексті утвердження та розвитку сучасного українського конституціоналізму.

Для проведення відповідного науково-практичного аналізу насамперед методологічно обґрунтованим є визначити поняття конституціоналізму. Адже, незважаючи на достатність наукових доробок, присвячених проблема-

тиці конституціоналізму, в науковій літературі немає уніфікованого підходу щодо його дефініції.

Виклад основного матеріалу. Авторські наукові дослідження надають підстави резюмувати, що конституціоналізм – це публічно-правова система конституційної організації сучасного суспільства на основі права, демократії та утвердження конституційно-правової свободи людини, змістом якої є конституція та конституційне законодавство, конституційні правовідносини, конституційна правосвідомість, конституційний правопорядок, функціонування цієї системи спрямоване на обмеження (самообмеження) публічної влади на користь громадянського суспільства, прав і свобод людини.

Конституціоналізм як система має два рівні: інституціональний (включає його нормативну основу та публічно-владні інститути, серед яких, зокрема, парламент та ін.) та функціональний (функціональний механізм сучасного українського конституціоналізму).

Парламент має особливе значення у процесі створення та функціонування системи конституціоналізму, що зумовлено специфікою конституційно-правового статусу та компетенцією парламенту – Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні. При цьому парламент має важливе значення та здійснює певні функції (що визначають його роль) як на інституціональному, так і функціональному рівнях конституціоналізму. Так, на інституціональному рівні системи конституціоналізму роль парламенту виявляється у тому, що парламент, виконуючи законотворчу функцію, формує нормативну основу конституціоналізму, якою є Конституція та конституційне законодавство. Відповідно до ст. 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII Конституції (п. 1 ч. 1 ст. 85) та прийняття законів (п. 3 ч. 1 ст. 85). Таким чином, парламент бере безпосередню участь у створенні нормативного підґрунтя функціонування системи конституціоналізму.

Однак тут існують проблеми, що потребують свого вирішення з метою підвищення якості нормативної основи системи конституціоналізму. Так, сучасний стан законодавства України характеризується відсутністю його системності, по суті, законодавство представлене невпорядкованою сукупністю величезної кількості нормативно-правових актів, що негативно відбивається на практиці. Тому необхідність упорядкування цієї сукупності актів на основі планування законотворчої діяльності не викликає сумнівів. Національна система права перманентно розвивається, з'являється об'єктивна необхідність прийняття нових нормативно-правових актів, які повинні органічно «вплітатися» в чинне законодавство на основі науково обґрунтованих та практично зумовлених планових критеріїв. Системний і плановий підхід до формування законодавства слід розуміти як його поповнення не окремими розрізненими законами та іншими нормативно-правовими актами, а їх відповідними блоками, сформованими за певними сферами правового

регулювання. При цьому має бути збалансованість у системі законодавства, завдяки якій прийняття нових законів логічно пов'язувалося б з уже чинними та було функціонально узгоджене з наступними актами. Тому слід вітати проєкт Закону України «Про правотворчу діяльність» від 25 червня 2021 р.¹ (далі – законопроект), який, зокрема, забезпечує наявність наукового підґрунтя для планування правотворчої діяльності через закріплення положення про розробку Наукової концепції розвитку законодавства України – документа рекомендаційного характеру, в якому на теоретико-емпіричній основі здійснюється системне передбачення розвитку законодавства України, його окремих галузей, сфер та напрямів (ч. 5 ст. 19 законопроекту). Передбачається, що розробка цієї наукової концепції здійснюватиметься один раз на п'ять років Національною академією правових наук України (ч. 6 ст. 19 законопроекту).

Заслугує на підтримку і ст. 3 законопроекту, яка закріплює принципи правотворчої діяльності. Проте видається доцільним доповнити перелік цих принципів принципом гуманізму, що зумовлено ліберально-демократичною сутністю Конституції України та сучасними тенденціями розвитку вітчизняної системи права на основі правової доктрини людиноцентризму. Крім того, цей принцип логічно доповнить принцип «дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини» (п. 2 ч. 1 ст. 3 законопроекту).

Аналізуючи напрями удосконалення нормативної основи сучасного конституціоналізму, не можна не звернути уваги на проблему відсутності класифікації законів в Україні, зокрема, виокремлення конституційних законів. Ця проблема є актуальною та потребує свого вирішення на конституційному та законодавчому рівнях. Зокрема, в «Доповіді та дорожній карті щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України» (підготовлена Місією Європейського Парламенту з оцінки потреб під головуванням Пета Кокса, вересень 2015 – лютий 2016) визначено, що одним із недоліків законотворчого процесу в Україні є «високий поріг для ухвалення звичайного законодавства у Верховній Раді». Місія вважає, що український законодавчий процес буде покращено, якщо: «1) звичайні закони зможуть прийматися простою більшістю голосів на правомочній пленарній сесії; 2) буде створена категорія важливого законодавства, подібно до «основного закону» в інших країнах, яка потребувала б абсолютної більшості голосів від загальної кількості депутатів, а також; 3) буде збережено теперішню вимогу щодо супербільшості голосів, необхідних для ухвалення змін до Конституції (двох третин від загальної кількості депутатів, які голосують двічі)»². Виходячи з теорії та практики зарубіжних держав, пропонується запровадити в Україні офіційну класифікацію законів на звичайні, органічні та конституційні. Таким чином буде створено категорію «важливого законодавства», що є доцільним для формування ефективної нормативної основи сучасного українського конституціоналізму. Оскільки порівняно невеликий обсяг Конституції не дає змоги охопити своєю дією весь спектр суспільних відносин, зокрема відносин у

системі принципів конституційного ладу України, які вимагають більш високого рівня регулювання, ніж звичайними законами. Тоді як таке «важливе законодавство», як свідчить зарубіжна практика, дасть змогу створити проміжний, перехідний ступінь між Конституцією та іншими законами у реалізації конституційних положень.

Таким чином, для створення ефективної системи законодавства необхідно ввести в законотворчу практику України класифікацію законів на конституційні, органічні та звичайні закони як самостійні, конституційно і законодавчо закріплені види законів, використовуючи для цього теорію і практику зарубіжних держав. Це сприятиме впорядкуванню і підвищенню якості, стабільності вітчизняного законодавства та зміцненню режиму конституційної законності.

Парламент відіграє важливу роль і на функціональному рівні системи конституціоналізму. Так, складовою функціонального механізму конституціоналізму є конституційний правопорядок. Для його забезпечення необхідне існування спеціальної системи засобів, спрямованих на створення гарантованих умов для позитивної реалізації конституційно-правових норм усіма суб'єктами конституційного права з метою встановлення конституційної законності. Ця система включає конституційний контроль і нагляд з боку публічно-владних структур, зокрема Верховної Ради України. Отже, важливого значення в системі конституціоналізму набуває парламентський контроль, який має широкі сфери впливу. Так, В. Г. Пилипчук до завдань парламентського контролю відносить «забезпечення ефективного захисту: конституційних прав, свобод та безпеки людини і громадянина; духовних, морально-етичних, культурних, історичних, інтелектуальних та інших цінностей українського суспільства; конституційного ладу, суверенітету і територіальної цілісності держави»³. Парламентський контроль визначається науковцями як «складова народовладдя»⁴, що надає йому значущості, адже у цьому випадку можна говорити про здійснення контролю від імені народу через його представницький орган – парламент.

Стосовно визначення об'єктів контролю парламенту серед науковців немає єдності. Так, Я. М. Куцин вважає, що парламентський контроль має бути спрямованим «на перевірку та оцінку діяльності насамперед органів виконавчої влади на чолі з урядом, з можливістю застосування відповідних санкцій»⁵. Думається, що такий підхід є завузьким і не кореспондує теорії та практиці сучасного парламентаризму. Більш аргументованою є позиція І. Є. Словської, яка резюмує, що «парламент наділений вагомими повноваженнями як орган контролю», та зазначає: «Основними об'єктами контролю є функціонування виконавчої влади, діяльність посадових осіб, у тому числі вищих посадових осіб держави, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина, стан фінансово-економічної системи»⁶. Такий широкий перелік об'єктів парламентського контролю є обґрунтованим у контексті науково-практичної парадигми конституціоналізму.

Однак парламентський контроль, як один із елементів механізму «стримувань та противаг», що, своєю чергою, є засобом обмеження державної влади у контексті науково-практичної парадигми сучасного конституціоналізму, також не може бути безмежним, тобто виходити за межі компетенції парламенту. Щодо цього є слушною юридична позиція Конституційного Суду України, викладена у Висновку КСУ у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статей 85 та 101 Конституції України (щодо уповноважених Верховної Ради України) (реєстр. № 1016) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20 листопада 2019 року № 6-в/2019, а саме: «Системний аналіз передбачених Законом про внесення змін до Конституції України та положень Конституції України дає підстави для висновку, що запровадження інституту уповноважених Верховної Ради України «за додержанням Конституції України і законів в окремих сферах» за невизначеності предмета сфери, в якій здійснюється контроль, зумовить не лише проблему розмежування сфер діяльності інституцій, на які покладено здійснення парламентського контролю, а й може призвести до встановлення на конституційному рівні повноважень єдиного органу законодавчої влади в Україні, які не матимуть визначених меж, що суперечить статті 6 Конституції України в частині закріплення принципу поділу державної влади»⁷. Отже, спроба ввести новий вид парламентського контролю через інститут уповноважених Верховної Ради України «за додержанням Конституції України і законів в окремих сферах» (проект Закону України про внесення змін до статей 85 та 101 Конституції України (щодо уповноважених Верховної Ради України) від 29 серпня 2019 р.)⁸, з метою «забезпечення ефективного механізму парламентського контролю за додержанням прав та свобод людини і громадянина в Україні» (як це було зазначено в пояснювальній записці до цього проєкту)⁹, не мала успіху. Конституційний Суд України дійшов висновку, що внесення до Конституції України змін, запропонованих законопроектом, приведе до встановлення невизначених меж повноважень Верховної Ради України всупереч конституційному принципу поділу державної влади та до порушення системи стримувань і противаг між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади, що є загрозою для забезпечення прав і свобод людини і громадянина¹⁰.

Підтримуючи позицію щодо фундаментальності принципу поділу державної влади для забезпечення існування правової держави та ефективної системи захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, водночас видається необхідним удосконалення парламентського контролю у сфері прав і свобод людини, зокрема, через внесення відповідних змін до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 р. Зокрема, це мають бути зміни, спрямовані на: посилення прозорості діяльності Уповноваженого; уточнення його компетенції з тим, що ця компетенція не виходила за межі контрольних повноважень Верховної

Ради України та не стосувалася питань політичної доцільності; уточнення організації діяльності Уповноваженого та ін. Ці зміни є нагальними та такими, що сприятимуть становленню системи сучасного українського конституціоналізму. Адже метою існування конституціоналізму є утвердження конституційно-правової свободи людини, в механізмі захисту якої (зокрема, захисту прав і свобод людини) важлива роль належить парламентському контролю за додержанням конституційних прав та свобод людини і громадянина.

Крім того, український парламент здійснює контроль через реалізацію своїх інших повноважень, визначених насамперед у Конституції України (див.: п. 8–11, 13, 28, 31–34, 37 ч. 1 ст. 85 Конституції України). Водночас не тільки ці положення Конституції України розкривають «контрольні повноваження» парламенту в контексті системи конституціоналізму. Цей контроль здійснюється парламентом також у формі діяльності Рахункової палати, яка від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням (ст. 98 Конституції України). Фахівці наводять шляхи удосконалення здійснення цього контролю. Так, пропонується «розглянути можливість запровадження у Комітеті Верховної Ради з питань бюджету інституту «доповідача»¹¹ як додаткового засобу, що «створить парламентський інструмент не тільки для розгляду проєкту бюджету, але й щодо нагляду за його виконанням протягом фінансового року»¹². При цьому прогнозується, що «у більш довготривалій перспективі концепція «доповідача» може бути поширена на інші комітети Верховної Ради України»¹³. На виконання цієї пропозиції Верховна Рада України розглядає питання щодо створення Парламентського бюджетного офісу. Серед функцій нового органу – дослідження та аналіз законопроєкту про бюджет, стану бюджету та фінансової політики, надання парламенту незалежного аналізу бюджету, кошторису, інших документів з фінансових й економічних питань, які мають особливо важливе значення для держави тощо¹⁴.

Парламентський контроль здійснюють такі органи Верховної Ради України, як комітети, які створюються парламентом, окрім іншого, для «виконання контрольних функцій» (ч. 1 ст. 89 Конституції України). Повноваження комітетів щодо виконання контрольної функції закріплені у ст. 14 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» від 4 квітня 1995 р. Контрольні повноваження здійснюють тимчасові спеціальні комісії і тимчасові слідчі комісії (ст. 1 Закону України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України» від 19 грудня 2019 р.). Крім цього, парламент, як орган загальної компетенції, здійснює контроль у процесі поточної діяльності, реалізуючи свої повноваження відповідно до Конституції та законів України.

Однак контроль парламенту потребує покращення. Саме з метою забезпечення ефективності парламентського контролю прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення ефектив-

ної реалізації парламентського контролю» від 3 грудня 2020 р.¹⁵. Основними новелами цього Закону є те, що законом конкретизується механізм взаємодії парламенту і Рахункової палати та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; уточнюються роль і завдання комітетів ради у процесі розгляду звітів, доповідей та інформації державних органів і посадових осіб; передбачається, що Генеральний прокурор матиме раз на рік звітувати в парламенті; пропонується зобов'язати раз на рік звітувати у парламенті голову Служби безпеки України, Нацбанку, керівництво Антимонопольного комітету, Фонду держмайна та Рахункової палати; передбачено посилення дієвості парламентських слухань тощо. При цьому Закон усе ж не позбавлений певних недоліків, які були відзначені вітчизняними експертами¹⁶. Так, гостро в Україні стоїть питання парламентського контролю над сектором національної безпеки і оборони, що актуалізовано умовами глобальних та регіональних викликів. Крім того, думається, що недосконалістю парламентського контролю викликані й певні конфлікти та непорозуміння між гілками державної влади. Нагальним є прийняття профільного закону про парламентський контроль та його наступне втілення у конституційно-правові реалії. Отже, дієвість та ефективність парламентського контролю потребують свого підвищення з метою ефективного функціонування та сталого розвитку сучасного українського конституціоналізму.

Висновки. Таким чином, парламент як основний інститут сучасного парламентаризму має значення універсального феномену щодо системи сучасного українського конституціоналізму. Це зумовлено тим, що Верховна Рада України у системі конституціоналізму виконує такі функції: формує нормативну основу сучасного конституціоналізму через виконання своїх повноважень – внесення змін до Конституції України та прийняття законів, що є необхідним для впровадження принципів та механізмів функціонування системи конституціоналізму у конституційно-правові реалії; сприяє встановленню конституційної законності та утвердженню конституційного правопорядку, що є складовими елементами системи конституціоналізму, через виконання своїх контрольних повноважень (здійснення парламентського контролю); здійснює захист прав і свобод людини та громадянина через функціонування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та таким чином сприяє утвердженню конституційно-правової свободи людини – мети сучасного українського конституціоналізму.

1. Про правотворчу діяльність: проект Закону України реєстраційний № 5707 від 25.06.2021 р. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4> (дата звернення: 12.12.2021). 2. Доповідь та дорожня карта щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України. Підготовлена Місією Європейського Парламенту з оцінки потреб під головуванням Пета Кокса, Президента Європейського Парламенту 2002–2004. Вересень 2015 – Лютий 2016. URL: <https://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20160301RES.pdf> (дата звернення:

15.12.2021). 3. Парламентський контроль в умовах децентралізації державної влади та цифрової трансформації в Україні: стан і проблеми: матеріали Першої всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 30 бер. 2021 р.) / упор.: В. М. Фурашев, С. О. Дорогих. Київ, 2021. С. 19. 4. *Там само*. С. 20-24. 5. Куцин Я. М. Праксеологія парламентського контролю: порівняльно-аналітичне дослідження: дис... канд. юрид. наук (доктора філософії): 12.00.02 / ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2018. С. 16-17. 6. Словська І. Є. Конституційно-правовий статус парламенту – Верховної Ради України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2013. С. 272. 7. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статей 85 та 101 Конституції України (щодо уповноважених Верховної Ради України) (реєстр. № 1016) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20 листопада 2019 року № 6-в/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006v710-19#Text> (дата звернення: 15.12.2021). 8. Про внесення змін до статей 85 та 101 Конституції України (щодо уповноважених Верховної Ради України): проект Закону України від 29.08.2019 р. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc> (дата звернення: 17.12.2021). 9. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до статей 85 та 101 Конституції України (щодо уповноважених Верховної Ради України)» від 29.08.2019 р. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc> (дата звернення: 17.12.2021). 10. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статей 85 та 101 Конституції України (щодо уповноважених Верховної Ради України) (реєстр. № 1016) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20 листопада 2019 року № 6-в/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006v710-19#Text> (дата звернення: 15.12.2021). 11. Доповідь та дорожня карта щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України. Підготовлена Місією Європейського Парламенту з оцінки потреб під головуванням Пета Кокса, Президента Європейського Парламенту 2002–2004. Вересень 2015 – Лютий 2016. С. 15. URL: <https://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20160301RES.pdf> (дата звернення: 15.12.2021). 12. *Там само*. С. 14. 13. *Там само*. 14. Олександр Корнієнко та представники ЄІБ обговорили створення Парламентського бюджетного офісу. 25 листопада 2021. Верховна Рада України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Торпюуна/216838.html> (дата звернення: 17.12.2021). 15. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення ефективної реалізації парламентського контролю: Закон України від 3 грудня 2020 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 6. Ст. 45. 16. Хилько М. Удосконалення механізмів ефективної реалізації парламентського контролю в Україні. *Громадська думка про правотворення*. 2020. № 20 (205). С. 15–19. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2020/20.pdf> (дата звернення: 19.12.2021).

References

1. Pro pravotvorchu diialnist: proekt Zakonu Ukrainy reiestratsiinyi № 5707 vid 25.06.2021 r. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4> (data zvernennia: 12.12.2021). 2. Dopovid ta dorozhna karta shchodo vnutrishnoi reformy ta pidvyshchennia instytutsiinoi spromozhnosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. Pidhotovlena Misiieiu Yevropeiskoho parlamentu z otsinky potreb pid holovuvanniam Peta Koksa, Prezydenta Yevropeiskoho parlamentu 2002–2004. Veresen 2015 – Liutyi 2016. URL: <https://www.>

europarl.europa.eu/resources/library/media/20160301RES16508/20160301RES16508.pdf (data zvernennia: 15.12.2021). 3. Парламентський контроль в умовах децентралізації державної влади та тсифрової трансформатії в Україні: стан і проблеми: матеріали Першої всеукр. наук.-практ. конфер., м. Київ, 30 бер. 2021 р. / упор.: V. M. Furashev, S. O. Dorohykh. Kyiv, 2021. S. 19. 4. *Tam samo*. S. 20-24. 5. Kutsyn Ya. M. Prakseolohiia parlamentskoho kontroliu: porivnialno-analitychne doslidzhennia: dys... kand. yuryd. nauk (doktora filosofii): 12.00.02 / DVNZ «Uzhhorodskiy natsionalnyi universytet». Uzhhorod, 2018. S. 16-17 6. Slovka I. Ye. Konstytutsiino-pravovy status parlamentu – Verkhovnoi Rady Ukrainy: monohrafiia. Kyiv: Yurinkom Inter, 2013. S. 272. 7. Vysnovok Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym zvernenniam Verkhovnoi Rady Ukrainy pro nadannia vysnovku shchodo vidpovidnosti zakonoproektu pro vnesennia zmin do statei 85 ta 101 Konstytutsii Ukrainy (shchodo upovnovazhenykh Verkhovnoi Rady Ukrainy) (reiestr. № 1016) vymoham statei 157 i 158 Konstytutsii Ukrainy vid 20 lystopada 2019 roku № 6-v/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006v710-19#Text> (data zvernennia: 15.12.2021). 8. Pro vnesennia zmin do statei 85 ta 101 Konstytutsii Ukrainy (shchodo upovnovazhenykh Verkhovnoi Rady Ukrainy): proekt Zakonu Ukrainy vid 29.08.2019 r. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc> (data zvernennia: 17.12.2021). 9. Poiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do statei 85 ta 101 Konstytutsii Ukrainy (shchodo upovnovazhenykh Verkhovnoi Rady Ukrainy)» vid 29.08.2019 r. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc> (data zvernennia: 17.12.2021). 10. Vysnovok Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym zvernenniam Verkhovnoi Rady Ukrainy pro nadannia vysnovku shchodo vidpovidnosti zakonoproektu pro vnesennia zmin do statei 85 ta 101 Konstytutsii Ukrainy (shchodo upovnovazhenykh Verkhovnoi Rady Ukrainy) (reiestr. № 1016) vymoham statei 157 i 158 Konstytutsii Ukrainy vid 20 lystopada 2019 roku № 6-v/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006v710-19#Text> (data zvernennia: 15.12.2021). 11. Dopovid ta dorozhna karta shchodo vnutrishnoi reformy ta pidvyschennia instytutsiinoi spromozhnosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. Pidhotovlena Misiieiu Yevropeiskoho parlamentu z otsinky potreb pid holovuvanniam Peta Koksa, Prezydenta Yevropeiskoho parlamentu 2002–2004. Veresen 2015 – Liutyi 2016. S. 15. URL: <https://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20160301RES16508/20160301RES16508.pdf> (data zvernennia: 15.12.2021). 12. *Tam samo*. S. 14. 13. *Tam samo*. 14. Oleksandr Korniienko ta predstavnyky YeIB obhovoryly stvorennia Parlamentskoho biudzhethnoho ofisu. 25 lystopada 2021. Verkhovna Rada Ukrainy. *Ofitsiinyi vebportal parlamentu Ukrainy*. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Top-novyna/216838.html> (data zvernennia: 17.12.2021). 15. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo zabezpechennia efektyvnoi realizatsii parlamentskoho kontroliu: Zakon Ukrainy vid 3 hrudnia 2020 r. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2021. № 6. St.45. 16. Khylyko M. Udoskonalennia mekhanizmv efektyvnoi realizatsii parlamentskoho kontroliu v Ukraini. *Hromadska dumka pro pravotvorennia*. 2020. № 20 (205). S. 15–19. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2020/20.pdf> (data zvernennia: 19.12.2021).

Krusian Anzhelika. The parliament in the system of the modern Ukrainian constitutionalism: issues of theory and practice

Modern Ukrainian constitutionalism is a complex political and legal system in the functioning of which the parliament plays an important role. Considering that constitutionalism is a goal of constitutional-legal transformations that have been taking place in Ukraine since its rebirth as a sovereign and independent state in 1991,

the study of its formation does not lose its significance. At the same time, within the availability of serious conceptual developments, there is a lack of scientific and practical researches on the role and importance of the parliamentarism institute in the constitutionalism system. Moreover, this problem is actualized by the necessity of the further development of the Ukrainian Parliament. Thus it is necessary to continue the parliamentary reform to increase the institutional capacity of the Verkhovna Rada of Ukraine, improve the parliamentary control and legislative process that aims to establish modern Ukrainian constitutionalism. All of this constitutes a problem, solving of which predetermines the necessity of appropriate scientific researches and forms the purpose of the article.

The purpose of the article is to define the doctrinal concept of the role (functions) and significance of the Parliament in the system of constitutionalism and solve the current issues of the constitutional and legal practice of the functioning of the domestic Parliament in the context of the establishment and development of modern Ukrainian constitutionalism.

As a result of the scientific and practical study performed, the conclusion has been made that the Parliament as the main institute of modern parliamentarism has the significance of the universal phenomenon of the system of modern Ukrainian constitutionalism. This has been predetermined by the fact that the Verkhovna Rada of Ukraine in the constitutionalism system performs the following functions: forms the normative basis of the modern constitutionalism through the execution of its powers, i.e. bringing changes to the Constitution of Ukraine and the adoption of laws, which are necessary to implement the principles and mechanisms of functioning of the constitutionalism system in the constitutional-legal reality; it also promotes the establishment of the constitutional legality and the constitutional legal order, which are the constituent elements of the constitutionalism system, by exercising its control powers (exercising parliamentary control); it protects the rights and freedoms of a man and citizen through the functioning of the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights and thereby contributes to the establishment of the constitutional legal human freedom, i.e. the goal of the modern Ukrainian constitutionalism.

Key words: *parliament, parliamentarism, modern Ukrainian constitutionalism, law-making, parliamentary control.*